

T o l d a l é k.

Váry Gellért urnak „Magyarsági állapotok“ című cikkeihez.

„Nekünk a magyar nyelvet élet nyelvünk kell tennünk.“ — Bajza.

Nagy örömmel olvastam e becses lapnak 28. 29. 30. 31-ik számaiban megjelent „Magyarsági állapotok“ című jeles cikksorozatát, melynek minden állítását, s minden szavát aláírom. E cikksorozatban elmondott igazságokhoz magam is akarok — csekély erőmhöz képest — egy-két adatot csatolni, annak előtüntetésére, hogy miként állanak Délmagyarországon a magyarsági állapotok?

A „Magyarsági állapotok“ t. írója általánosságban s művelődési szempontból írt; én csak részletesen, hazánknak egy jókora területére, Délmagyarországra szoritkozva, s különösen népesebbi tekintetből szólok, mely magával hordja a nyelv, nemzeti jellem és sajátságokat is. Szólni fogok tehát röviden Délmagyarországnak magyarsodási állapotairól.

A szerencsétlen mohácsi csata után hazánk a félhold durva jáрма alá került, melynek igáját másfél századon át viselte az önvétke miatt bűnhődött nemzet. — E gyásznaptól kezdve nemcsak nemzeti jogaink, intézményeink, hanem a legdrágább nemzeti kincsek: a nyelv, erkölcsök és szokások is kiirtással fenyegettek a durva ozmánok által. A lakosok rabláncra fűzve ezrenként hordattak el; s a kik még e tájon maradtak török szolgálatban, azok félelem, s kényszerből a török szokásokat vették fel. A vidéknek munkás népe — mely az öldökléstől megmenekülhetett — vagy elfutott, vagy fogság s török szolgálatba kerülve a töröknek szántott, vetett; a virágzó falvak felgyújtattak, elpusztítottak, s az egész vidék szomorú vadonná változott, s így nagyon természetes, hogy „e vidéken a nemzeti élet is, mint távolban kiháló hangok végnyögése“ megiszott, mint Bárány Ágoston igen találóan mondja. — Idegen lett a magyar saját honában, mely nem volt már többé a szép haza, hanem szomorú, mogorva romdűlédék!

Végre megelégette az isteni gondviselés e nemzetnek hosszú bűnhődését, szenvedését, s 1686-ban Budánál ismét vissza adta e nemzetnek saját hazáját. Buda és Zentánál (1697) megtörténvén a félhold hatalma, a magyarok hazája ismét a magyaroké lett, haj, de bizvást elmondhatták akkor:

„Itt van a hon! ah nem mint a régi

Pusztaságban nyulnak el vidéki,

Többé nem győzelmek honja már.“ Kőlcsey.

Rom, puszta és laktalan volt e vidék; s hogy ekkor a magyarsági állapotok nagyon szomorúak lehettek, elgondolhatjuk.

A török-tatár és testvéri háborúk által majdnem egészen kiirtott vidéket, a béke helyreállítával, be kellett újra népesíteni. Igen, de hol volt a nép s hol különösen a magyar nép, mely ide települhetett volna? Nagyon természetes tehát, az ezen időben élt uralkodóink kénytelenek valának idegenekkel benépesíteni Délmagyarországot! Ezután megkezdődött Délmagyarország benépesítése.

Már 1689-ben Szervia- és Albaniából nagyszámú szerbek telepedtek le. III. Károly alatt pedig német és spanyol gyarmatosokat telepítettek itt le. — Történetíróink a törökök kiűzése után már csupán oláhokat és rácokat találtak itt még olyan falvakban is, melyekről bizonyosan tudjuk, hogy a mohácsi vész előtt magyarokéi voltak. 1776-ban e vidék vissza vétele után egyetlen régi magyar hely sem találtatott magyar lakókkal, hanem csak egy-két új magyar gyarmat, mely itt ott letelepült. Nagyobb mennyiségű magyarok csakis a Marosmelléki helységeken találtak. — 1742. év körül ismét sok szerb, illír és macedóniai görög jött Bánátba lakni. — Mária Terézia uralkodása alatt pedig 1743 körül Németonból, Tyról-Lotharigiából és Vürtembergből új telepítvények szállottak Bánátba. 1770 — 1772. év között öt tiszta francia község lett letelepítve.

Griselini előadása szerint 1703—1773-ig — tehát 70 esztendő alatt, 59 község lett letelepítve és benépesítve németek, franciák, spanyolok, olaszok, bolgárok, szerbek és oláhokkal. Ugyanezen történész 1774-iki kimutatása szerint Bánátban volt: 181,639 oláh; 78,780 szerb; 5272 cigány; 353 zsidó; 8683 bolgár és 43,201 német, olasz, francia stb. összesen 317,928. E kimutatásban hiába keressük a magyarok számát, nem találjuk ott, miből következtethetjük, hogy igen kevesen lehetnek. — De ezzel még nem volt befejezve az idegen elemeknek átültetése hazánkba, folytatták azt tovább, sőt folytatják napjainkban is.

Ime, ily keverék népségből állott s áll Délmagyarország lakossága, melyet folyton azzal vádolnak, hogy germán s germanizálni akar és nem akar a magyar szokásokhoz szokni. Ezt sokan rend-

kívülinek és nemzetellenesnek tartják, de nem fogja annak találni az, ki a dolog mélyére hat, s a multat vizsgálja figyelmesen.

E beköltözött munkás iparos és szorgalmas földmivelőnek köszönhetjük, hogy Délmagyarország oly híres gabnatermelő hely lett; s ha igaz az, hogy e vidék magyar Kánaán, akkor e nép tette azzá. Ezért mi csak köszönettel tartozunk nekik — Igen, de hát miért nem tanulnak magyarul? miért nem sajátítják el hazai szokásainkat? miért nem lesznek magyarok, ha a magyar haza kenyerét eszik? kérdezik sokan.

E kérdések épen nem okadatoltak, s helytelenek. Nem okadatoltak pedig azért, mert e népek épen azon időben léptek hazánkba, midőn a született magyarok is elkorcsosodtak, elnémetesedtek, I. József, III. Károly, M. Terézia és I. Ferenc királyok uralkodása alatt. Tehát ezen időben szósem lehetett a magyarsodásról. Ezután jött az abszolutizmus, újra német epocha, mely épen nem vala alkalmas arra, hogy egy nagy területnek idegen országból bevándorolt népeit a magyar nyelv és nemzetnek meghódítsa. Továbbá nem indokoltak ezen panaszok azért sem, mert ezen népek nem lettek azonnal magyarok, mihelyt a magyar földre léptek. — De a népek természeténél s a dolog lényegénél fogva nem is lehettek azok.

(Folyt. köv.)
Ambrus József.

Helyi krònika.

—ő— A kegyelet ünnepe, Dugonicsunk emléksobrának ünnepélyes leleplezése tegnap, kitörölhetlen emléket hagyott e város közönségének st. c. vendégeinek keblében. Az ünnepély mint már jeleztük volt 10 órakor vette kezdetét, de a főreál-iskola előtti téren minden oldalról, már egy jó órával előbb beláthatlan közönség gyűlt egybe minden osztályból, de leginkább az előkelőbb osztályból, miután az alsóbb rendű osztály, mint nem ünnepnapon — habár ez főleg az ő ünnepe volt — munkakörébe vonult. Mintegy háromnegyed 10 órakor vonult a hivatalos menet impozáns összeállításban a gyűlhelytől, a városi széképülettől, amely menetet magában foglalta a hivatalos közegek képviselőit, az összes jelen lévő dalárdákat saját zászlóik alatt, továbbá a helybeli és vidéki meghívottakat, vagy azok képviselőit a helybeli egyetemen. Az impozáns menet fényét nagyban emelte a mintegy harminc városunkbeli fehérbe öltözött koszorú-leány, városunk intelligens köréből, még az egész menetet a zenekar lelkes indulója kísérte. Az egész ünnepély aktus kezdetét az összes dalárdák által kitűnő szabotossággal elzengett „Hymnus“ képezte, az ősz Erkel országos dalárkarnagy vezetése alatt, aminek végezte után a Reizner János városi főjegyző által készített leleplezési beszédet László Gyula városi I. aljegyző olvasta fel, mire a ropant számú közönség (mintegy 15—20 ezer főre tehető) viharos éljenzése következett, s mozdárdögés között lehullott az emléksobrot földi fehér lepel. Erre a koszorúk helyezettettek a szobor talapzatára s Szász Károly lépett az emelvényre saját, ez alkalomra írt dicsköltményének elszavalására. A remek népies irányu s mégis magasatos eszmékkel telt költeménynek kitűnően, a ropant területet betöltő közönség számarányához mért erőteljes hangon folyt előadása közben számos ízben szakítottatott meg a költő a hatásos szavalt által föllekesült közönség éljenzeitől. Maga a költemény még szellemében is az ünnepélyhez van szabva, amennyiben egész olvadákonysággal ereszkedik le itt ott a népyelvre és kifejezésekre anélkül, hogy a pongyolaság terére lépne. A költő szavaltát végeztével újra, rendkívüli viharos örömmenyilvánulás között lett megéltjezve. A dicsköltmény után újra a dalárok együttes kardala zengett föl Erkel vezetése alatt, s most záródékul a „Szózat“ lett előadva, két versszakával. Az ünnepély evvel bevégeztetett, s a közönség szép rendben oszladozott szét. Ugyanekkor lépett elő a „Dugonics-kör“ képviselője, s az egy tagja által a kör megbízásából készített alkalmi költemény diszpéldányát a szobor talapzatára helyezte, míg ugyanezen költemény a közönség között pár ezernyi példányban osztott szét. — Meg van tehát a kegyelet szent emléke, ott áll egyik kiváló közterünkön. Legyen szívünk és lelkünk az ő szelleméhez fűződve, ki egy ismeretlen ösvény göröngyeit törte meg első lépéseivel. Ő szólt a néphez először irodalmi munkában, s az ő irányán alapul ma is, maradni fog mindvégig az irodalom népies szelleme. Legyen dicső az ő emléke, melynek e város szobrot emelt, s legyen szívünkben örök a kegyelet, mely az ő emlékének áldozik. Az ország büszkeségében mienk a legnagyobb osztályrész, mert: Dugonics szelleme a hazáé, de Dugonics András a népies irány-uttörője Szegedé.

—ő— A tegnap déli vonattal érkezett városunkba Simonyi Lajos báró föld-

mivelés ipar- és kereskelemügyi miniszter ő excellentiája több magas vendéggel, és az állomásnál az ez alkalomra kijelölt küldöttség által ünnepélyesen fogadtatott. A miniszter ur Dáni Ferenc főispán öméltóságához szállott.

—ő— Főlséges királyunk születésnapja fényes egyházi ünnepélylyel tartatott meg városunkban pénteken, amely alkalomra teljes díszben jelentek meg a helybeli hatóságok majdnem testületileg, élükön Dáni Ferenc főispán öméltóságával. Jelen volt a honvédség s a közös hadsereg képviselője is, ugy a tisztikarban mint a legénységben, s ez utóbbiak, jól sikerült üdvölvéseitekkel emelték az ünnepély fényét. Délben 2 órakor, mint értesülünk, a honvéd-tisztikar által rendezett bankett tartatott, mi nem igen volt népes mert 20-án délben ugy is nagy bankett tartatott, az „Ujvilág“-hoz címzett vendéglő kerthelyiségében.

* A „Budapesti Közlöny“ mult vasárnapi száma egész seregét hozza azon kitüntetéseknek, amelyeket a lefolyt vízveszedelem után Ischben f. h. 3-iki kelettel ő felsége méltóztatott legkegyelmesebben kiosztani azok részére, kik magukat a vész alkalmával kitüntették. Benünket első sorban városunk érdekelvén, ime közöljük a hivatalos lap után a minket érdeklő kitüntetésekét. A legmagasabb elismeréssel jutalmaztattak: Dáni Ferenc főispán, Taschler József főkapitány, Szekerke József biz. tag, Reiner József biz. tag, Reizner János városi főjegyző, Magyar János mérnök, Fluck Ferenc szegedi sóárnyok, Novák József ügyvéd, Gál Ferenc kereskedő, Csizsár József biz. tag és Dobó Miklós rókusai plébános. — Díjmentesen a kir. tanácsosi címet nyerte Pálffy Ferenc polgármester. — A Ferenc József-rend lovagkeresztjével lett kitüntetve Várady Ignác mérnök. — Koronás arany érdemkeresztet nyert Molnár Márton tnk, arany érdemkeresztet Wolf Henrik gőzhajókapitány. — A szomszéd tápéikat is kitüntetés érte, a mennyiben Hegedűs István jegyző és Széll Antal bíró a koronás ezüst érdemkeresztlet lettek jutalmazva.

* Az ünnepélyességeket illetőleg f. hó 21-ig már mult számunkban szólnak. Ide jegyezzük most, hogy ugyancsak 21-én lesz a virágkiállítás megnyitása. 2.-én állatkiállítás megnyitása, 23., 24. és 25-én a birálatok fognak megejtetni s aug. 26-án az iparos egyesületek közünnepélye leend.

* Örömmünnepe. F. hó 13-án tartotta Tóth János, kir. tanácsos népiszkolai főügyelő 50 évi tanárkodásának örömmünnepe a zabolosfai tanyai iskolánál, mely alkalommal önszga iránti meleg vonzalmát kifejezendő tömérdek tanyai nép és tanító gyűlt össze a messzebb vidékekről is a föntjelzett iskolánál, valamint jelen volt néhány városi meghívott is. Az ünnepelt által tartott mise után magyaros ebéd következett, melyen egymást követték a jól sikerült felköszöntések, melyek jobbra öngyagsága érdemeinek ecsetelésével voltak fűszerezve, s melyekre az ünnepelt, a tanügy terén fáradozó munkásokhoz intézett buzdító válaszszal felelt. A délutánt egyszerű, de kedélyes mulatság töltötte be, melyben a tanyai nép lelkesülten kelt táncra, míg önszga a városbeli vendégekkel együtt estefelé haza indul, a tanyai nép zajos üdvkivánatai mellett. Szívöböl kívánjuk, hogy az ünnepelt érdemeiben dús gazdag tanfőrfi, még igen számos éven át gyönyörködjék ama szellemi gyümölcsökben, amelyek magvai alá a talajt oly fáradhatlan kitartással maga készítette elő. Éljen sokáig!

— Az Oltványi-féle növelében f. hó 10. és 11-én tartattak meg az iskolánénik tanítójelöltheinek tanképességi vizsgálatát, Mézszáros Nándor kir. tanulmányi főigazgató önga elnöklete alatt. A képezdei igazgatótanács képviselőin s a tanári karon kívül mint vendégek megisztelték jelenlétökkel e vizsgálatot: Dáni Ferenc főispán önga, Pálffy Ferenc polgármester, Marinics Mihály törvényszéki elnök, György György törvényszéki elnök urak s népiszkolánk érdemes felügyelője Dr. Tóth János kir. tanácsos önga, mindannyian érdeklődve kísérték figyelemmel a tanítójelöltek feleleteit s gyakorlati tanításait, mikhez a női kézimunkák gyakorlati kezelése a foltozástól kezdve a legfinomabb himzésig meglepőleg érdekes látványt nyújtott. A megvizsgált öt tanítójelölt a képzettségnek oly szép jelét adá, hogy mindannyian magyar és német tanyelvű néptanodáknál tani óságra kitűnő leg képesítetteknek találtak. A gyakorló iskola növendékei, dacára a szünnapok rég beálltának, teljes számban megjelentek, s így a próbatanítást a legrészletesebben megejthető vala. Ez alkalommal osztattak ki Oltványi Pál pápai kamarás önga által ajándékozott lázsiás talérok is az érintett iskola legkiválóbb szorgalmu tanulói közt, kik a piros szalagon lefüggő nyakékeket örömtől ragyogó arccal vevék át ft.

Folytatás a mellékleten.